

2011 серпень №15 (226)

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Частина I

Заснований у лютому 1997 року (27)

Свідоцтво про реєстрацію: 0

серія КВ № 14441-3412ПР,

видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено
до переліку наукових фахових видань України
(педагогічні науки)

Постанова президії ВАК України від 14.10.09 №1-05/4

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради

Луганського національного університету

імені Тараса Шевченка

(протокол № 11 від 27 травня 2011 року)

Виходить двічі на місяць

17.	Мурзай Г. М. Етнокультурна освіта як чинник збереження й розвитку традиційної народної культури Луганщини.....	75
18.	Мурзай Г. М. До проблеми виконавської інтерпретації фольклорних творів.....	81
19.	Островська Т. В. Розвиток професійно важливих якостей диригента – майбутнього вчителя музики.....	86
20.	Павлова О. І. Особливості розвитку українського декоративно-прикладного мистецтва в кінці ХХ – ХХІ століття.....	91
21.	Подрезов В. А. Художньо-образний світ музичного мистецтва – важливий засіб формування духовності майбутнього вчителя.....	96
22.	Сбітнєва Л. М., Соцька Я. А. Психологічні умови музично-естетичного розвитку підлітків.....	102
23.	Сбітнєва О. Ф. Музично-естетичне виховання молодших школярів засобами хорової діяльності в загальноосвітній школі.....	108
24.	Сіренко Т. М. Деякі методи вокального навчання в класі сольного співу.....	115
25.	Старовойтова О. Є. Робота над текстом у процесі створення художнього образу вокального твору.....	119
26.	Федоріщева С. П. Естетичне підгрунття майстерності педагога-музиканта.....	123
27.	Храмова Н. В. Исполнительский анализ вокально-хорового призвєдення.....	129
28.	Чєча Г. О. Етапи розвитку й особливості виконання блюзу...	135
29.	Юнда В. В. Деякі проблеми технічного засвоєння хорового твору.....	139
	Відомості про авторів.....	143

лучшего понимания и постижения исполнителем внутреннего мира героя вокального произведения, является детальный анализ текста.

Ключевые слова: текст, образ персонажа, перевоплощение, исследование, логическая последовательность.

Starovoytova E. E. Was working with the text in the process of creation on image of vocal's song.

In the article opens the stages of job with the text of vocal's song. An author show, that for the best understanding of the internal world of hero by performer is a detailed text's analyse.

Key worlds: text, an appearance of character, reincarnation, reseach, logical sequence.

УДК 371.13:78

С. П. Федоріщева

ЕСТЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Побудова педагогічного процесу підготовки вчителя музики повинна бути спрямована на формування професіонала, якому властиві естетичні якості.

Утілення положень про розвиток вітчизняної науки й освіти, визначених Законом України „Про освіту”, національною програмою „Освіта” („Україна XXI століття”) потребує пошуку способів підвищення ефективності навчально-виховного процесу підготовки майбутнього педагога-музиканта.

У сучасну школу повинен прийти такий вчитель, який володів би не тільки знаннями, але й здатністю виразити себе в творчій педагогічній діяльності. У педагогічних діях вчителя повинні виявлятися основні професійно значущі й інтелектуально-естетичні властивості його особистості. Професіоналізм вчителя, його педагогічна майстерність повинні нести в собі духовність, високу моральну й естетичну культуру.

У процесі педагогічної діяльності вчителя треба збільшувати запас його естетичних знань, емоційно-естетичних переживань, виховувати естетичну спрямованість, естетичні властивості та якості особистості, накопичувати досвід художньо-естетичної діяльності, формувати естетичне ставлення до мистецтва й професії педагога.

Проблему естетичного виховання особистості досліджували О. Буров, В. Бутенко, М. Каган, М. Киященко, А. Комарова, В. Кузнецов, М. Лейзеров, В. Липський, С. Мельничук, М. Овсянников, Г. Петрова, Л. Печко, О. Сисоева, Л. Сисоева, Г. Шевченко та інші вчені.

Різним аспектам професії вчителя музики присвячені роботи О. Апраксіної, Л. Арчажнікової, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, однак проблема формування естетичних основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя музики залишається в педагогіці недослідженою. Тому темою нашої статті є визначити естетичне підгрунтя майстерності педагога-музиканта.

Процес формування педагогічної майстерності майбутнього педагога-музиканта є одночасно і процесом розвитку основних професійно значущих якостей учителя музики, які виявляються в особливому ставленні особистості до діяльності, у потребі займатися музичною професійно-педагогічною діяльністю.

Для формування цих властивостей особистості доцільно використати музичне виховання й навчання, розвивати на основі музичного мистецтва в особистості її індивідуальні особливості, психічні функції відображення: пам'ять, емоції, мислення, сприйняття, почуття. Кожна форма відображення, закріплюючись у пам'яті, стає, за твердженням К. Платонова, властивістю особистості [1, с. 139].

Виділені властивості особистості вчителя є естетичними здібностями. Психологічна наука поділяє здібності на актуальні, що вже виявлені в діяльності, і потенційні, які ще не виявлені, але передбачувані на основі здібностей до близьких за структурою видів діяльності [1, с. 156]. На думку К. Платонова, „здібності – це властивості особистості або структури цих властивостей, що визначають можливості особистості більш-менш якісно виконувати певну діяльність і удосконалитися в ній” [1, с. 154]. Учений переконливо доводить, що здібності, як і особистість загалом, і виявляються, і формуються в діяльності, вони є процесом, що розвивається сам. Поза діяльністю існують тільки властивості особистості, що є потенційними здібностями. А реалізуючись у діяльності й як актуальні здібності, вони водночас у ній і виявляються, розвиваються [1, с. 157].

Аналізуючи естетичні здібності як творчі естетичні властивості особистості, компоненти її естетичної культури, ми спираємося на концепцію структури особистості К. Платонова, яка розглядає здібності як властивості всіх основних чотирьох підструктур особистості з відповідності або невідповідності вимогам будь-якої певної діяльності, для якої вони і є потенційними, але можуть стати і актуальними здібностями (як системною якістю певної діяльності) [1, с. 158].

Отже, естетичні здібності являють собою сумарну характеристику психологічних структур, необхідних для успішного здійснення естетичної діяльності. На основі цього є важливою думка психолога К. Платонова про те, що розвиток здібностей – це не спадкове вдосконалення самих здібностей, скільки розвиток зв'язків між ними [1, с. 45]. Естетичні здібності є стійкими багатоелементними співвідношеннями, побудованими на взаємозв'язках між психологічними підструктурами особистості. Так, наприклад, однією з провідних

естетична здібність особистості оцінювати предмет сприйняття з погляду естетично сформованого ідеалу. Без неї людина не може стати суб'єктом естетичної дії та взаємодії. Виділена здатність передбачає наявність у суб'єкта багатства емоційної сфери, що дозволяє включити особистість у процес естетичного відчуття, наявність розвиненого художньо-образного мислення, емоційної пам'яті, естетичних знань, які сприяють умінню естетично сприймати навколишній світ.

Аналіз проблеми дослідження вимагає необхідності розрізнявати реальні предмети на відміну від предметів сприйняття. Психологи вказують на те, що сам предмет сприйняття, на відміну від фізичного предмета, „... існує відповідно до того, як його хтось сприймає. Він створюється саме в процесі сприйняття і зникає з його припиненням. Особливості предмета сприйняття, крім впливу реального предмета, зумовлені й активністю суб'єкта, який сприймає, і тому його природа може бути зрозуміла в цілісному контексті дії суб'єкта” [2, с. 7].

Для майбутніх педагогів-музикантів предметом сприйняття постає художній образ уроку, естетичний образ власної педагогічної дії, художній образ музичного твору. Необхідність адекватного відображення й інтерпретації художнього образу вимагає не тільки активності особистості, але й естетично вибіркової активності, яка, у свою чергу, залежить від сформованості основних елементів естетичного відношення: естетичного сприйняття, естетичного смаку, естетичних потреб і ін.

Здатність переживання, осмислення художньої змісту музичного твору є творчою здатністю людини. Сама творчість, за визначенням К. Платонова, є „вищим виявом активності, а її елементом є відношення як один з атрибутів свідомості” [1, с. 157].

Творча діяльність учителя музики здійснюється в багатоваріантному вирішенні педагогічних завдань: у можливості уявити педагогічну ситуацію, перевести її до педагогічного завдання й знайти шляхи її вирішення; у творчій побудові навчального процесу, спрямованого на ознайомлення школярів з основами естетики й досвіду естетичної діяльності.

Оволодіння майбутнім педагогом-музикантом закономірностями й механізмами естетичної педагогічної творчості як підсумок естетичного виховання в науці отримало назву естетичної творчої здібності. Під цим феноменом розуміють „систему якостей особистості, що мають силу, яка перетворює матеріальну дійсність у духовно-ціннісному значенні” [2, с. 34]. Індикатором сформованості естетичної творчої здібності В. Кан-Калик вважає розвиток емоційно-художньої сфери особистості [3, с. 136].

Отже, формування творчих естетичних властивостей особистості як важливих компонентів естетичної культури особистості має велике значення для підготовки вчителя музики загальноосвітньої школи.

Формування основних професійно значущих властивостей і якостей особистості є одночасно процесом формування основ педагогічної майстерності.

Оскільки особистісний аспект педагогічної майстерності є головним компонентом основ педагогічної майстерності, то естетична культура з її основними компонентами, естетичною свідомістю й естетичною діяльністю, повинна складати ядро структури естетичних основ педагогічної майстерності.

Таким чином, особистісний аспект формування естетичних основ педагогічної майстерності виражений у формуванні естетичних якостей - компонентів естетичної культури особистості. Учитель музики є носієм цих естетичних якостей.

Дослідники зазначають, що особистість педагога являє собою не лише сукупність властивостей і характеристик, а відображає структуру педагогічної діяльності як цілісне утворення, основою й логічним ядром якої є професійно-педагогічна й пізнавальна спрямованість [4, с. 124].

Специфіка навчання майбутнього вчителя музики передбачає професійну спрямованість студентів як усвідомлення значущості педагогічної професії, схильність займатися педагогічною діяльністю, інтерес і любов до дітей в широкому розумінні та як здатність реалізовувати виконавчі й музикознавчі вміння та навички у вузькому розумінні.

Ми вважаємо, що центром особистісного аспекту естетичного фундаменту педагогічної майстерності майбутнього вчителя музики повинна бути естетична спрямованість особистості, яка є провідним видом спрямованості, крім громадської та професійно-педагогічної, і загальній структурі спрямованості особистості.

У поняття *естетична спрямованість особистості* ми включаємо потребу в естетичній діяльності, інтерес до професії вчителя музики, бажання й схильність займатися нею.

Естетична спрямованість особистості виражена в здатності реалізувати естетичні функції в своїй музично-педагогічній діяльності. Цими функціями, на наш погляд, є такі:

– визначення й вирішення завдань естетичного виховання школярів, естетичний розвиток особистості учнів в процесі навчання на основі естетики й досвіду естетичної діяльності, у розвитку естетичної свідомості;

– розвиток мотиваційної сфери до естетичної діяльності, вироблення емоційного ставлення до естетичної діяльності, любові до мистецтва, задоволення від занять музично-естетичною діяльністю, розвиток потреби здобути професію вчителя музики;

– вироблення естетичного ставлення до дійсності, що передбачає формування естетичного ставлення до музичного мистецтва.

Естетичне виховання майбутніх учителів музики здійснюють у процесі естетичної діяльності, де відбувається накопичення естетичних знань, емоційного досвіду, художньо-естетичного досвіду особистості. Діяльність педагога-музиканта є не тільки загальнопедагогічною, що містить спеціальні моменти музичного виконавства. Вона належить до художньо-естетичної діяльності та їй властиві закономірності процесів художньої творчості. „Мистецтво, - пише Л. Виготський, - є робота думки, але цілком особливого емоційного мислення” [5, с. 70]. Тому такі властивості особистості, як її естетична спрямованість, естетичні знання й уміння, що складають індивідуальну культуру, естетичний досвід особистості, повинні формуватися в творчій естетичній діяльності.

Естетичні основи педагогічної майстерності, побудовані на естетичному розвитку особи, розширюють зміст основ педагогічної майстерності й наповнюють його (педагогічну майстерність) естетичними компонентами. Кожен з елементів, взаємодіючи, сприяє формуванню й закріпленню в особистості вчителя музики певних якостей, необхідних і для професійно спрямованих дій, і для естетичної взаємодії особи зі світом.

Естетична культура, впливаючи на характер педагогічної діяльності, надає їй педагогічну спрямованість. Педагогічна майстерність ґрунтується на різноаспектній спрямованості педагогічної праці. І естетична спрямованість педагогічної діяльності повинна включати такі види спрямованості, як естетична спрямованість взаємодії вчителя і учнів, естетична спрямованість спілкування, естетична спрямованість педагогічних дій. Спрямованість педагогічного процесу на естетичну взаємодію з навколишнім світом дозволяє естетизувати педагогічний процес, залучити особистість до естетичної діяльності.

Музичне мистецтво як спосіб освоєння дійсності з притаманним йому специфічним художньо-образним відбиттям найбільш взаємопов'язане з емоційним життям людини, впливає на розвиток духовного стану особистості, сприяє її естетичному вихованню, постає активним засобом формування естетичних основ педагогічної майстерності.

Структура естетичних основ педагогічної майстерності повинна включати такі компоненти, як естетичну спрямованість педагогічної діяльності й досвід естетичної педагогічної діяльності. Підсумком процесу формування естетичних основ педагогічної майстерності повинно бути здійснення вчителем музики естетичної педагогічної діяльності, що має естетичну спрямованість і складається з педагогічних дій естетичного характеру.

Отже, дослідивши естетичні підґрунтя майстерності педагога-музиканта, ми вважаємо, що творчі естетичні властивості – компоненти естетичної культури особистості – є підґрунтям естетичної діяльності вчителя музики. Педагогічний процес підготовки вчителя музики спрямований на формування структурно-психологічних механізмів, що

забезпечують функціонування естетичних якостей особистості та її естетичних дій. Організація розвитку почуттєво-емоційного й інтелектуально-мисленнєвого вияву естетичного ставлення до дійсності, навчання естетичному сприйняттю творів мистецтва як первинній базовій формі естетичної діяльності буде сприяти вирішенню надзавдання естетичного виховання – активізувати естетичну свідомість, удосконалити інтелектуальні процеси, розвивати потребу в самостійній творчій естетичній діяльності.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку полягають у визначенні змісту естетизації діяльності педагога-музиканта, виявленні педагогічних умов її формування.

Література

1. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М. : Наука, 1986. – 255 с.
2. Киященко Н. И. Эстетическая творческая способность: сущность и структура / Н. И. Киященко // Марксистско-ленинская эстетика и художественное творчество. – М., 1980. – 248 с.
3. Кан-Калик В. А. Психолого-педагогические основы преподавания литературы в школе / В. А. Кан-Калик, В. И. Хазан. – М. : Просвещение, 1988. – 255 с.
4. Слостенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В. А. Слостенин. – М. : Просвещение, 1976. – 160 с.
5. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский / под ред. М. Г. Ярошевского. – М. : Педагогика, 1987. – 344 с.

Федорищева С. П. Естетичне підгрунття майстерності педагога-музиканта

У статті розглянуто естетичне підгрунття майстерності педагога-музиканта. Автор наголошує на тому, що творчі естетичні властивості – компоненти естетичної культури особистості – є основою естетичної діяльності вчителя музики.

Ключові слова: учитель музики, естетична діяльність, педагогічна майстерність, естетичне підгрунття педагогічної майстерності.

Федорищева С. П. Эстетические основы мастерства педагога-музыканта

В статье рассматриваются эстетические основы мастерства педагога-музыканта. Автор отмечает, что творческие эстетические свойства – компоненты эстетической культуры личности – лежат в основе эстетической деятельности учителя музыки.

Ключевые слова: учитель музыки, эстетическая деятельность, педагогическое мастерство, эстетические основы педагогического мастерства.

Fedorischeva S. P. The aesthetic fundamentals of teacher-musician mastery

The article deals with the aesthetic fundamentals of teacher-musician mastery. The author notes that the creative aesthetic properties – the components of the aesthetic personality culture, lie at the basis of aesthetic activity of a music teacher.

Key words: teacher of music, aesthetic activity, pedagogic skills, aesthetic fundamentals of pedagogic mastery.

УДК378.011.3.784.1

Н. В. Храмова

**ИСПОЛНИТЕЛЬСКИЙ АНАЛИЗ
ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ**

Необходимость анализа произведения как обязательного условия подготовки дирижера к работе с хором, успешной исполнительской интерпретации нашла свое отражение в работах лучших дирижеров.

«Не берись я за работу над сочинением, которого не воспринимаешь полностью своим сознанием и чувством».

«Не приходи к хору с сочинением, предварительно тобою не изученным, не проанализированным всесторонне».

Эти афористические советы П. Г. Чеснокова известны хоровым дирижерам. Так как для дирижера вопросы анализа произведения носят отнюдь не личный интерес. Дирижёр не просто исполнитель, но прежде всего организатор, руководитель исполнения. Он предлагает свою концепцию коллективу.

В связи с отличием дирижерской деятельности от других видов музыкального искусства следует выделить:

- а)руководящую функцию дирижера;
- б)его педагогическую функцию;
- в)фактор времени(ограниченный период репетиционной работы).

Значение глубокого и всестороннего анализа хоровой партитуры для работы дирижера в основном сводится к следующему. Исполнитель служит посредником не только между композитором и слушателем, но и между поэтом и слушателем. Задача исполнителя заключается в том, чтобы донести до слушателя замыслы композитора, его отношение к теме, содержанию поэтического сочинения.

Большое значение для всей последующей работы над произведением имеет первое его знакомство, целостный его охват. Непосредственные впечатления, возникающие у исполнителя от первого